

משך חכמה פרשת כי תבא

פרק כח פסוק סא

גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם ה' עליך עד השמדך:

גם כל וכו' אשר לא כתוב בספר התורה הזאת. יעוין רש"י פרשת נצבים כי הטפחה תחת ה"ספר", ו"הזאת" הוא על "התורה", לכן לשון נקבה, יעוין שם. דלמאן דאמר "ויכתוב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלקים" (יהושע כד, כו) על שמונה פסוקים מ"וימת שם משה". אם כן מיתת צדיקים להגין על הדור, כמו משה, כתוב "בספר התורה", אבל לא בתורה עצמה, כי אחרי מות משה אין "תורה", כמו שאמר (מלאכי ג, כב) "זכרו תורת משה". וזה עיקר משלושה עשר עקרים.

(שבת קנג, א) והאמר רב לרב שמואל בר שילת, אחים לי בהספידאי, דהתם קאימנא. יבואר בהקדם מה שהאדם קיים במין מצד חומרו ככל הנמצאים השפלים, וקיים באיש מצד נפשו השכלית ככל האישים העליונים וכגרמי השמים. והנה טרם בריאתו היה גם כן שכל נבדל משיג את בוראו כמאמרם בנדה דף ל, ב, והיה קיים אישיי, וירד לעולם השפל כדי לעשות מצוות מעשיות התלויים בחומר, וכתשובת משה למלאכים: כלום יש בכם גניבה וכו'. ולכן אמרו: הלומד שלא על מנת לעשות [ירושלמי (ברכות א, ב) פרק היה קורא] נוח לו שנהפכה לו שליתו על פניו (עכ"ל הירושלמי), משום דגם אז היה שכל נבדל משיג בוראו יתברך [קרבן אהרן בהקדמה]. וכן אם מלמד לאחרים, אז לימודו לתכלית, היינו שהוא קיים במין מצד הנפש. ולכן גם הלומד שלא על מנת ללמד אמרו כן: נוח לו שלא נברא וכו'. ואף הקיום במין מצד חומר מצאנו בתורה שכוונתו שיהא קיים במין מצד הנפש, כמו שאמר השי"ת (בראשית יח, יט) "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו... אחרי". ולכן אמרו ביש נוחלין (בבא בתרא קטז, א): "בכו בכה להולך" (ירמיה כב, י), (ואמר רב יהודה אמר רב) להולך בלא בנים. (אלא אמר רב יהושע בן לוי, הוא דאמר) תלמיד (עכ"ל הגמרא). היינו ששניהם קיים במין ולתכלית אחד. ולכן אמרו בחלק (סנהדרין צט, ב על איוב ה, ז) "כי אדם לעמל יולד" וכו', זה **ללמוד על מנת לעשות ללמוד על מנת ללמד**, שרק לזה יולד, וכמו שבארנו.

ובזה יובן מה שכתבתי בחדושי לכתובות על הא דמצאנו בירושלמי ברכות (א, ב): מי לא מודה רבי שמעון בן יוחאי שמפסיקין לעשות סוכה, לעשות לולב. ובסוכה פרש"י שהולכים ללמוד תורה פטורין מן הסוכה ולולב. ופרשתי תמן דלשימוש תלמידי חכמים - היינו לימוד גמרא - שרי, עיין שם. ולפי זה הטעם מופלא, דאם ללמוד תורה, הלא היה יכול טרם שנברא, ועל כרחך רק לעשות. ולכן להכנה דמצוה, היינו עשיית סוכה, גם כן מבטלים דברי תורה. אבל ללמד, אף הכנה דילה גם כן עדיפה מקיום מצוה, דמצות תלמוד תורה גדולה, באפשר לקיים המצוה על ידי אחר, וכמאמר ירושלמי פאה. וזהו שימוש תלמידי חכמים להבין טעמי ההלכה על בוריה, שאז יוכל ללמד לאחרים. שבלא שימוש תלמידי חכמים אינו יכול ללמד לאחרים, וכמו שאמרו בסוטה (כב, א): מבלי עולם - אלה תלמידי חכמים המורים הלכה מתוך משנתם. ומטעם זה אמרו בברכות (מז, ב) איזה עם הארץ? (אחרים אומרים, אפילו) קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים (הרי זה עם הארץ) - משום שאינו יכול להועיל לאחרים. ולכך לקיום מצוה מבטלים מלימוד תורה, דעל זה נברא, וזה היה יכול לקיים גם קודם שנברא. וזה שאמר רב (שבת קנג, א) "אחים לי", דרב לימד לאחרים, והרבה ישיבות, וכמו דפרש"י ריש גיטין (ו, א) מכי אתא רב לבבל, ובבבא קמא פ, א. ולכן רצה שיתקיימו הישיבות והלימוד תורה שקבע בחייו, למען יהיה קיום גם במין מצד הנפש. וזהו "דהתם" (היינו בעולם החומרי) "קאימנא" - מצד הנפש גם כן, והבן.

ועל דרך צחות אפשר דאמר רב לרב שמואל בר שילת, משום דמלמד אסור לבטל גם למלאכת שמים מלימוד התינוקות, רק לתועליות שלהם שרי. ואמרו (שבת קה, ב): כל מי שאינו בוכה על אדם כשר בניו קטנים מתים. ואם כן אם לא יבכו, אז לא יהיה תועליות לתינוק, ואסור ליבטל מלימודו. ולכן רב שמואל בן שילת שהיה מלמד תינוקות, ורב לימדו איך להתנהג בכל מקום, עיין כתובות נ, א וריש בבא בתרא. ואמר ליה "אחים לי", היינו לבכות וכו'.